

zdaj sem pa tam, kjer sem bil, nič gotovega nisem o ameriških trtah vedel in nič gotovega tudi zdaj ne vem“. In res je tako. Toda tako se ne godi le gospodu goriškemu učitelju, marveč tako godi se nam vsem, za stvar se brigajočim. Vsi skupaj dandanes še nič gotovega ne vemo, katera ameriška trta ali morebiti tudi ne-ameriška bode trtni uši popolnoma kljubovala. Vsi se moramo še danes držati izreka svetega Pavla, kateri je Korinčanom tako le pisal: „Vse skusite, najboljše pa obdržite.“ Tako je in nič drugače, sam Bog pa daj, da bi kmalu drugače bilo.

R. Dolenc.

Razne reči.

* Žabe preženeš iz ribnjakov, ako deneš vanje ščuke, katere tudi po blatnatih ribnjakih dobro uspevajo. Ščuke žabe in njih ikre z veliko slastjo jedo in jih tako zatirajo.

* Kopriva je kaj dobra krmska rastlina. Kopriva sicer uspeva tudi na slabi zemlji, vendar je napačno misliti, da raste na taki zemlji na vsak način. Zemlja mora biti vsaj rahla in čila. Koder je nakopičenih mnogo ostalin od starih stavb, smeti itd., ki se ne odstranijo prav brž, kaže prav dobro koprive sejati.

* Plesnivega sena živina ne jé rada, in je tudi nezdravo. Tako seno pa narediš prav dobro užitno, ako je zrežeš kakor rezanico, poliješ z vodo, v katero so bili pomešani otrobi, in potem v primernih posodah (na pr. zabojih) dobro skupaj stlačiš. V 30 urah se seno zgreje, postane prav dobro užitno in zdravju neškodljivo.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 72. Imam kravo, katera mi je štiri teleta skotila, sedaj pa se na noben način ne more oplemeniti. Vsak drugi mesec pride k biku, pa 8 dni vselej potem izlije iz sebe neko smrdečo materijo in za nekaj časa se zopet pomišlja. Krava je dobro rejena in koti izvrstna teleta za pleme. Kaj naj počnem, ali ji na žili puščati ali jo prodati? (Št. K. v M. na P. Štaj.)

Odgovor: Vzroki najbrže so bolna spolovila, in zato Vam prav toplo priporočamo vprašati živinozdravnika. Izvrženje je nasledek nalezljive bolezni v maternici, zato vse ono, kar krava izvrže, skrbno odstranite, in kravo izpirajte z vodo, v kateri je na 100 delov raztopljen 1 del karbolne kisline. Puščanje ne bode pomagalo, živinozdravnik bode pa kravo skoraj gotovo ozdravil.

Vprašanje 73. Kedaj je čas lucerno sejati? (F. S. v L.)

Odgovor: Z lucerno je tako ravnati kakor z navadno deteljo, le ob setvi je gledati na to, da lucerna dobi še dosti zimske vlage, vendar je pa občutljiva proti mrazu, nato je pa ne smemo prezgodaj sejati. Mladi lucerni škodujeta suša in pa mraz, in na to se je pri setvi ozirati.

Vprašanje 74. Imam dovolj vodne moči in tudi prostora bi lahko v svoji kovačnici pogrešal, da bi si naredil stope za pehanje kosti. Vendar mi je vsa reč nejasna, ker še nikdar nisem videl kaj takega in tudi ne vem, kje bi si ogledal. Kako naj reč izvedem? (M. M. v Br. na Štajerskem.)

Odgovor: Reč ni tako lahka in tudi ne ceno. Ako hočete delati kostno moko za gnoj iz neizparjenih kosti, zdrobite kosti najprvo v stopah in potem jih zmeljite v moko na mlinskih kamenih. Razen tega so pa še posebni stroji. Oglejte si na pr. tovarno za kostno moko v Ljubljani, ali pa se obrnite do katere tovarne, ki izdeljuje take stroje. Da bi Vam vse, kar se dostaje kostne moke, tukaj razložili, ne kaže, ker reč morda nobenega drugega bralca ne zanima.

Vprašanje 75. V tukajšnji podobčini je mnogo gospodarjev sklenilo, da hočejo letos v njive svoje koruzo saditi. Do zdaj je obiloma niso še sadili, in sicer zaradi tega ne, ker prvič ni navada, a drugič, ako je posamezen kaj vsadi, uničijo mu jo razni ptiči (vrane, krokarji), potem otroci, ki gredo na dotično osamljeno njivo štruce ali storže krast. Ako pa vkljub vsem tem nezgodam kaj ostane, pa je pridelek — toda ne vsako leto — nezrel. Da je nezrel, menim, da je krivo seme, iz južnih krajev pripeljano, toraj neprimerno tukajšnjemu bolj mrzlemu podnebjju. Vsled tega prosim, naj uredništvo nasvetuje, kje bi se udobilo seme in katere vrste koruze bi glede kvalitete in kvantitete za tukajšnji mrzli okraj bile najbolj priležne? (F. v Z.)

Odgovor: Izkušnje so pokazale, da je izmed zgodnjih koruznih vrst povsem najboljša sekelska. V Biharu so naredili poskušnjo, da so 14. aprila sejali to turščico in so potem na isti njivi še enkrat isto leto pridelali popolnoma zrelo zrnje, vrsta „činkvantino“ pa v drugič niti zrnja ni več naredila. Sekelska turščica je pa tudi za tretjino rodovitnejša od činkvantina in pinjoleta. Te turščice pod imenom „sekelska turščica“ doboste pri grajščaku Arpádu pl. Szent-Királyji v Sombatfalvi pri Székely-Udvarhely na Ogrskem 100 $\frac{h}{g}$ za 15 gld., 50 $\frac{h}{g}$ za 8 gld., 25 $\frac{h}{g}$ za 5 gld. in $4\frac{3}{4}$ $\frac{h}{g}$ za 1 gld. 50 kr.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

159.

V Ballaratu.

Po polunoči so slišali stanovniki okoli hotela nekoga na ulici glasno na pomoč klicati. Nobeden se ni dosta zmenil za to, kajti v tukajšnih mestih se vrlo

pogosto prigaja, da zlatokopi po cele noči zapravljajo, ali se po ulicah boksajo*) Tudi je bila črna noč in je strašno lilo.

Zjutraj zgodaj so našli umorjenega diggerja pod staro streho, pod katero sem hotel jaz prenočiti. Mrtvec je bil oboden po prsih, vrat mu je bil zadrgnjen s tenko vrstico, ki se je že globoko v meso zarežala, in v skrčenej pesti je držal šop ženskih las, svetle kostanjeve barve, kakoršne imajo irske ženske. S tega je bilo jasno, da so se umora irske ženske udeležile. Kakor se je dalo soditi po krvavem sledu, umorili so diggerja na ulici in potem vlekli pod staro streho. O krivcih nisem ničesar izvedel, ker sem kmalu na to odpotoval z Ballarata. Preiskavali so mnogo, več oseb so zaprli, ljudstvo pa je irskim dekletom vsa okna pobilo.

Za svojega bivanja v Ballaratu sem si ogledal tudi okolico. Zlato polje ballaratsko se širi po dolu, ki ima več angleških milj v objemu. Pred letom 1851 se je širil prales todi, kjer sedaj stoji ugledno mesto. Od takrat, ko je tu srečni rudar Mr. Hargreaves maja 1851. l. prvo zlato na avstralijskeji zemlji našel, razvilo se je v teh krajih nepričakovano živahno življenje. Ballarat je nastal tako rekoč kakor bi gori pogledal. Vse je vrelo v ta kraj na novo odkrito zlatonosno zemljo. Sedaj je ostal od nekdanje slave samo še slab odsvit, da-si so gotovo še bogati zakladi v drobu skriti. Nekaj tednov preden sem jaz le sem došel, našli so velik kos zlata, ki sem ga sam videl v muzeju melbournskem. Tehtal je 184 fnt. in nekaj čez.***) Prodali so ga za 10.800 lib. št.

Sedaj so te in druge boljše kopanine v rokah angleških družb in drugih bogatih spekulantov, kateri delajo z dobrimi stroji in z mnogimi delavci. Na površju zemlje je zlato že davno pobrano, dobiva se samo še v jaških po 200 do 300 črevljev globokih. Kedor nima pripomočkov, ničesar ne opravi. Zato so cele trume diggerjev ta mesta opustile in šle drugam sreče iskat.

Kakor v kopaninah tako se tudi v mestu opažajo sledovi nekdanjega blagostanja. Največ domov je lesenih, zidanih malo, kakor to sploh opažamo po mestih avstralijskih, katera so nastala ondi, kjer je zlato. Taka mesta navadno ne stojé dolgo. Kedar poide zlato, koj se stanovniki s svojimi stani izselijo, in postavijo novo mesto tam, kjer so nove zlate žile osledili.

Ko sem prišel v to mesto, stalo je mnogo hiš v vodi, kajti skozi mesto teče reka, ki se ob deževju zelo napne. Zato po mnogih ulicah stojé brvi, da morejo stanovniki po suhem hoditi sem in tje.

160.

Na potu v Portland. Srečanje z domačini.

Brzo sem zapustil Ballarat. Na potu me doide jezdní policaj z mesta. Nisem ga opazil preje, preden ni s kon-

jem pri meni obstal. Vlekel je silni zapadni veter, ki mi je drobní dež tako silno gnal v oči, da sem moral pokrivalo globoko na oči potegniti. Policaj obstane, privzdigne mi pokrivalo in pazno zré v obraz. Pred kot ne je zato tako verno me gledal, ne bi li osledil na meni kakih ran, kajti gotovo je sodil, da nalašč zakrivam obraz svoj pred njim. Pred kot ne je sledil udeležnike umora, ki sem ga preje v misel vzel. Še le potem ko je izvedel z mojih odgovorov, da nisem Anglež, nehal je ogledavati me, in rad je videl, da sva šla vkup naprej.

Spotoma sem mu pravil mimo drugega tudi to, da ne vem, kamo bi se obrnil. Policaj mi je svetoval, naj grem naravnost proti severu na Portland, dobrih 100 angleških milj daleč, tam so nemški naselniki, kateri mi bodo dali dela čez zimo. Na daljše potovanje v tem času pa naj nikari ne mislim, kajti vode se bodo napele, in sem in tje skoro ne bode moči naprej priti. Povedal mi je tudi, v katerem smeru naj hodim, da ne zaidem. S početka mi bode zanesljiv vodnik telegrafska žica, ki je napeta od Ballarata na Port-Ferri, potem bodem prišel k ovčarnam, kjer mi bodo squatterji*) kaj več povedali. Sklenil sem, da se bodem ravnal po njegovem nasvetu. Ko sva se imela raziti, potegnil je iz žepa steklenico ruma in mi dal piti, da se pokrepim. Na to mi je segel v roko in voščil srečen pot. Hvaležno sem mu stisnil desnico za prijateljski svet.

Na Portland ni držal noben pravi pot, vsak teden namreč odhaja parnik z Melbournea v Portland in prepeljava potnike za nizko prevoznino 2½ lib. štrl., toraj se navadno vsak ogne težavnega pota po suhem. Lezel sem čez hribe in doline. V ovčarnah, ki so po nekoliko milj oddaljene druga od druge, dobival sem potrebnega kruha, čaja in sladkorja za več dni, kajti zgodilo se je večkrat, da dolgo nisem prišel k nobeni ovčarni.

Nekega dne ves utrujen prilezem pozno na noč do gojzda. Dež je lil. Gledam in iščem votlega drevesa, da bi se vanj stisnil in nekaj ur prespal. Ali nisem mogel iztakniti primernege mesta. Nato odložim okoli života oviti plašč in ranec, v katerem je bila dosta pičila zaloga, in grem brez skrbi naprej po lesu, da nabere suhih vej za ogenj. Nabravši naročaj suhljadi vračal sem se nazaj. Kmalu sem sprevidel, da sem zašel. Vedel sem sicer, da od poprejnega mesta ne morem biti Bog vé kako oddaljen, toraj kremem le na desno, le na levo, in previdno tipljem po tleh, ali nisem mogel dobiti plašča. Ker me je prazno iskanje naposled ujezilo, napravim ogenj kar tam, kjer sem baš obstal. Kmalu je plamen visoko švigal in silno prasketanje se je razlegalo v tihej noči. Potem poberem gorečo vejo in grem zopet plašča in ranca iskat. Hodil sem vse na okoli, pretaknil vso okolico, ali plašč kakor da je zginil. Opustil sem toraj daljno iskanje za nocoj in se vrnil k ognju.

Ali kako sem se zgrozil, ko sem okoli ognja zagledal tolpo črnih domačinov, katerih popreje ni bilo

*) Boksati je angleška navada, t. j. boriti se na pest.

**) Razen tega so dobili še dva velika kosa. Eden je imel 233 funtov eden pa 145 funtov in malo čez.

*) squaster- lastnik črede sploh.

videti nikjer. Obleke niso imeli. Spoznal sem z vsega obnašanja, da jim jako ugaja visoko plapolajoči ogenj, kajti skakali so z groznim kričanjem okoli njega in zamahovali z rokami okoli sebe čudno zvijaje telo pri tem skakanju. Ko so me zagledali, strnili so se brzo v en klopčič, rožljali s kopjem in bumerangi. Jasno mi je bilo, da so se ustrašili in se bojè. Kmalu so me obstopile ženske in deca, in prosile s povzdignjenimi rokami in krikom miloščinje. Kazal sem jim, da sem prazen, in da bi sam rad vzel. Odletele so od mene z nezadovoljnostjo in škrtale z velikimi belimi zobmi. Kmalu se je pomnožila tolpa z novimi došlecí, ki so se brez dvojbe z lova vračali, kajti prinesli so podgano vrečarico, pravi oblizek avstralijskim domačinom. Cela tolpa jih je radostno pozdravila. Sedaj še le se je pričelo pravo veselje.

Možaki so se postavili okoli ognja in prikladali velike veje, ženske pa so pripravile lovino in vrgle v ogenj, da se opeče: drobu niso vrgle proč. Delale so s takim kričanjem, da ves čas ni bilo slišati prasketanja ognja. Kedar je bila žival dosta opečena, potegnili jo je neka ženska iz ognja in podala načelniku. To jo je pograbil za zadnji bedri, pretrgal na dva kosa, in zasedivši velike zobe v notranje dele, goltal je z veliko požrešnostjo. Ostanek je podal drugim, in tako je šlo po vrsti v kolu od enega do drugega. Jedli pa so tiho, ker je vsak željno pričakoval, kedaj pride vrsta nanj. Ko so se najedli, vstopili so se vsi v kolo in začeli po enej nogi divje poskakovati. Kedar jih je skakanje utrudilo, pocepali so po tleh in pospali.

Vse do sedaj sem gledal izza bližnjega drevesa to hrupno zabavo. Pazil sem, da jih ne zmotim in pozornosti njihove nase ne obrnem, ker sem dobro vedel, da ne vidijo radi domačini avstralijski, ako jih kdo moti. Sedaj pa, ko je cela tolpa ležala in smrčala, porabil sem ugodno priliko in odšel v stran poiskat primernege mesta za prenočišče. Izbudivši se drugega dne začnem gledati okoli sebe, in na veliko veselje zagledam svoj plašč prav klizu sebe. Živo mi je v spomin stopil strah, ki sem ga užil prešlega večera, in da bi se ognil novim neprijetnostim, gledal sem, da se pred kot pred na tihem in neopažen poberem od neljubih sosedov svojih. Ali ko sem se pripravil za odhod, dojdeta mi nasproti zopet dva domačina. Z znamenji sta mi nekaj dopovedavala. Sprevidel sem, da je namera moja sedaj podrtá. Kaj sem hotel. Da ne bi z nasprotovanjem svojim divjaka ujezil, šel sem ž njima k ostalim, ki so uže stali vsi croženi. Eni so vzdigali kopje po 10 črevljev dolgo, ki ima ostro železno bodečino; eni so sukali kratke grčaste gorjače, na debelejšem koncu z ostrimi žebli in kostmi nasajene; večina pa je bila orožena z bumerangi. Ko so me zagledali, koj so zgrmeli name s silnim kričanjem in mi začeli plašč z ramen vleči. Da bi jih upokojil, dajal sem jim čaja in sladorja, med tem pa se jih več vrže name, in kot bi gori pogledal potegnili so z mene

vse, kar sem imel. Še le na nujne prošnje so mi vrnili plašč in ranec.

Odpravljaj sem se naprej. Popreje pa sem še poskusil, ali bi mogel kaj izvedeti od njih, kodi naj se spustim, da prav pridem. Pravil sem jim, da bi rad prišel v Portland. Razumeli so me, in s tega sem spoznal, da so uže več potov občevali z Angleži, kajti na moja vprašanja so mnogi po angleški odgovarjali. Tudi so mi povedali, da se njihovo pleme „Miniera“ naziva, in ima sedaj vsega vkup do 200 duš. Nekateri so se nedavno od njih oddaljili, ali čez kaj dni se jim hočejo zopet pridružiti. Tudi so mi svetovali, naj potujem ž njimi, ker pojodjo nekaj časa tudi oni proti Portlandu. Potem mi hočejo pokazati razsežno planjavo, na katerej gotovo ne bodem zašel.

Poslušal sem jih in šel ž njimi več ur po pustnem lesu. Žene so bile še dosta mlade, ali izredno debele. Na hrbtu so nosile malo deco, večja pa je veselo poleg stopicala. Vse so bile pri svojih možeh, kateri so jih pri težavnej hoji čez grm in strm podpirali. Vsak mož je imel po dve, tri žene. Starci in starke so se vleкли počasi za tolpo. Če so s potoma kačo ali gašarico ugleдали, koj so jo pomahali in slastno požrli.

Slednjič smo dospeli iz lesa, in pred nami se je razgrnila nepregledna planjava, brez gričev, brez drevja. Kakor daleč je oko neslo, vse je bilo pod vodo. Tu sem popustil družbo in se zpusil naravnost proti Portlandu, kakor so mi pokazali.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

K veliki noči 1890.

Velika noč, praznik vstajenja Kristovega je enako vesel praznik oživiljenja, vstajenja v duševnem življenji, kakor v naravi. Zato se tudi opravičuje nekoliko premišljevanje ravno sedaj o naši politični in gospodarski sedanjosti in o nadah za prihodnost.

Ako gledamo v ožje naše slovenske pokrajine, kaže se nam nekoliko boljšanja. Tu vidimo nekoliko sledu Taaffe-jevega vladanja, nekoliko narodne pravičnosti, katera se je izrazila najživahnejše povodom desetletnice deželnege predsedovanja gospoda barona Winklerja. Štajerska, Primorska in izrekoma Koroška, pa nam kaže većinoma trdo malovspešno borbo Slovencev za svoj obstanek. V gospodarskem oziru gibamo se Slovenci sicer primeroma živahno, toda z vrha doli le poredkoma kapajo spodbujalne podpore. Pridevek ubogih dežel na jugu države rešuje se većinoma le v tem smislu, da se naše dežele smejo podperati v razmerji k pičlim njihovim dohodkom, ne pa z onega stališča, da je takim zaostalim deželam treba izdatnejše pomoči v ta namen, da se tudi uvrste med bogateje.